

Оја Кринуловић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд
okrinulovic@unilib.rs

МЕРИ ЛЕМИСТ ТИТКОМБ: ПРВА БИБЛИОТЕКАРКА ПУТУЈУЋЕ БИБЛИОТЕКЕ

Сажетак: Мери Лемист Титкомб осмислила је први библиомобил у Сједињеним Америчким Државама и тако постала пионир на том пољу користећи возило, названо „Библиомобило”, још 1905. године у Вашингтону. Иновативни концепт који је развила корисницима је омогућио да приступе књигама и процесу образовања у руралним и удаљеним подручјима. Мери Лемист Титкомб и данас остаје инспирација за библиотекаре широм света који користе мобилне библиотеке како би дошли до оних који немају једноставан приступ традиционалним библиотекама. Њена посвећеност образовању и неговању културе читања је пример просветитељске мисије коју је оставила у наслеђе потоњим генерацијама.

Кључне речи: Мери Лемист Титкомб, путујуће библиотеке, библиобус

Биографија

Мери Лемист Титкомб (Mary Lemist Titcomb, 1852–1932) је била амерички библиотекар и прва која је започела рад у „библиотеци на точковима”. Постала је позната по свом иновативном приступу ширења и неговања читалачке културе међу припадницима руралних заједница. Стога је њено име нераскидиво повезано с концептом „путујуће библиотеке” који се примењује широм света, а који је постао један од кључних елемената библиотекарске службе када је реч о удаљеним подручјима у одређеном округу.

Мери Лемист Титкомб рођена је 16. маја 1852. године у Фармингтону, у Њу Хемширу, округ Хартфорд (САД). С обзиром на то да је одрасла у породици која је ценила образовање, очева жеља је била да му деца буду школована. Након основне и средње школе, Мери је дипломирала на „Робинсон” едукативном интернату за девојке у Ексетеру. Она није само желела формално образовање, желела је успешну

каријеру и имала је амбицију да се посвети нечем великом и значајном. Након приправничког стажа, запослила се као библиотекар у Вермонту, где је радила 12 година.

Мери Лемист Титкомб (1852–1932)

У правом тренутку Мери је ушла у свет библиотекарства, а захваљујући томе, између осталог, успела је да изгради блиставу каријеру. Након што је 12 година радила у локалној заједници у Вермонту, Мери је преузела улогу библиотекара у библиотеци округа Вашингтон Мериленд. Тамо је приметила да многи људи у сеоским подручјима немају адекватан приступ књигама, и образовању.

Допринос Мери Лемист Титкомб библиотекарској професији и ширењу културе читања је огroman. Она је говорила: „Никада није осмишљен бољи начин да се дође до становника села. Књига иде човеку, не чекајући да човек дође до књиге.”¹

Након свог пионирског подухвата и радом на терену, односно коришћењем тзв. књигомобила или библиобуса, Титкомб се све више залагала и за могућност слободног образовања међу припадницима различитих категорија

1 Shannon Baker, “Mary Titcomb revolutionized the library. So we gave the library her trunk”, Washington County Historical Society, published May 8 2022, <https://www.heraldmailmedia.com/story/lifestyle/2022/05/08/mary-titcombs-trunk-home-library-she-helped-develop/9615992002/>.

становништва, али и за библиотекарство као професију. Стога је наставила да кроз путовања представља своје идеје са циљем да књига нађе пут до што већег броја људи. Она се никада није удала и практично је читав свој живот посветила просветитељској мисији. Преминула је 1932. године у Хагерстауну у Мериленду. Сахрањена је на гробљу у Конкорду, у држави Масачусетс. Постхумно је, 1990. године, уврштена у „Мерилендску кућу славних жена”.

Библиобус

Мери Лемист Титкомб је била прва особа која је успешно инплементирала концепт „путујуће библиотеке”. Године 1905, Титкомб и њен тим су претворили доставно возило у покретну библиотеку. Њена идеја о оваквим библиотекама, односно данашњем „библиобусу”, била је револуционарна. Први библиобус у Америци, назван „Библиомобил” (Bookmobile или Book wagon), почео је да се користи 1905. године и постао је модел и за неке друге програме који су промовисали књиге и читалачку културу у мањим срединама широм света. Ови тзв. мобилни библиотекарски сервиси омогућили су људима и у сеоским срединама да дођу до квалитетне литературе. У њеној библиотеци, први вагон са коњском вучом првобитно је погрешно сматран „мртвим” само на основу изгледа, све док Мери није унела промене. Она је обојила точкове и панеле на вратима у светло и јарко црвену боју, избегавајући сваку забуну која се могла односити на кола за пренос мртвака.²

Библиомобил је био посебно опремљен воз или камион који је служио као путујућа библиотека. Мери Лемист Титкомб је прва користила ову идеју у Вашингтону, а концепт се брзо проширио на друге делове Сједињених Америчких Држава и широм света. Ово револуционарно решење омогућило је људима у разурђеним и изолованим подручјима да дођу до публикација, открију, сазнају, али и прошире постојећа знања, чиме је умногоме побољшан квалитет њиховог живота.

Америчка асоцијација библиотека од 2010. године је почела да сваког 6. априла обележава Национални дан књигомобила, у оквиру Националне недеље библиотека. Тај датум је резервисан за људе који раде у мобилним библиотекама. У званичном саопштењу Асоцијације пише: „Књигомобили и службе за директну доставу књига представљају витални део мреже библиотека у овој земљи. Већ више од сто година књигомобили омогућавају приступ библиотечким услугама становништву руралних, урбаних и племенских области, остварујући на тај начин узвишену мисију просвећивања свих слојева нашег друштва.”

2 Sharlee Glenn, *Library on Wheels: Mary Lemist Titcomb and America's First Bookmobile* (New York: Harry N. Abrams, 2018).

Историја и настанак мобилних библиотека

Постоје информације у којима пише да први записи о постојању мобилних библиотека долазе из Енглеске. Један од најранијих потиче из градића Ворингтон у Чеширу, чијим улицама је средином 19. века кружила коњска запрега под називом „Лутајућа библиотека”. Та оригинална идеја појединих ентузијаста из енглеске провинције је стекла популарност и већ почетком 20. века стиже до Америке. Прва покретна библиотека се појавила у америчком граду Мериленду 1905. године, а осмислила ју је библиотекарка Мери Лемист Титкомб.

Први библиомобил у Америци

Први књигомобил (претеча библиобуса), био је инспирисан чињеницом да више од половине становника мерилендског округа Вашингтон живи у удаљеним областима без приступа културним и образовним институцијама. Тај књигомобил био је конвертована запрега опремљена полицама за више од двеста књига и вукли су је коњи чија су имена Црни лепотан и Денди. Ова иницијатива је омогућила да књиге коначно буду доступне људима који нису били у могућности да превале далики пут и дођу до библиотека, а онима који нису знали колики значај има коришћење литературе за развој опште културе и образовања, то и открију.

Вашингтонски округ је већ 1912. године добио свој први књигомобил. Аутор књиге *Библиотека на точковима: Мери Лемист Титкомб и први амерички књигомобил* је Шарли Глен и она у својој књизи пише да су шездесете и седамдесете године 20. века златно доба књигомобила. У то време је, наводи она, америчким путевима крстарило више од две хиљаде мобилних библиотека.

Занимљивости везане за мобилне библиотеке

Покретне библиотеке широм света се разликују, али мисија оних који су их оформили је углавном иста, а то је да се становништву, без обзира на то колико су удаљени од градова и места који имају адекватне установе, омогуће да буду информисани и да читају, односно да им помогну и у процесу учења ако нису имали прилику да се формално школују. Неки од примера таквих „путујућих кућа књига” су:

- *Камиља библиотека у Пакистану*. Пројект назван „Камиља библиотека” омогућава доставу уџбеника и литературе у удаљена села на леђима камила. Камила по имену Рошан, заједно са својим власником Мурадом Алијем, редовно обилази села у области Кеч у Белуцистану, пружајући едукативне садржаје становницима те регије.

- *Брод за књије у Шведској*. У Стокхолмском архипелагу, у Шведској, 23 острва добијају књиге захваљујући „броду за књиге”. Овај „пловећи огранак” Стокхолмске окружне библиотеке носи око 3.000 књига и задовољава потребе корисника већ од 1953. године.

- *Библиомагарац у Колумбији*. Луис Сориано, бивши учитељ из Колумбије, путује по забаченим деловима своје земље користећи магарце као превозна средства за доставу књига ученицима у сеоским основним школама. Његова иницијатива, позната као „Библиомагарац”, данас нуди више од 7.000 наслова читаоцима свих узраста и подржава двадесетак мобилних библиотека.

- *Дигитални књигомобил у САД и Канади*. „Дигитални књигомобил” је бесплатна услуга која се реализује у Сједињеним Америчким Државама и Канади, а коју пружа дигитални дистрибутер „Овер драјв”. Овај мобилни сервис омогућава школама и библиотекама једноставан приступ богатој дигиталној библиотеци е-књига, аудио-књига и онлајн-часописа.

Ови примери приказују разноврсне иницијативе које се спроводе широм света, а које укључују и различита превозна средства или методе да би публикације стигле на праву адресу у мање приступачним подручјима, а кроз њих и знање, те и образовање постало што доступније најразличитијим категоријама корисника. Покретне библиотеке су постали кључни алат у промоцији читања и образовања, као и у смањењу јаза у приступу информацијама.³

³ Koni Pen, „Istorija knjigomobila”, Laguna, preuzeto 9. новембра 2023, <https://www.laguna.rs/laguna-bukmarker-istorija-knjigomobila-unos-20813.html>.

Мобилне библиотеке код нас

У Кладову постоји библиобус, покретна библиотека која већ десет година обилази дванаест села у тој општини и бесплатно пружа услуге најмлађим становницима. Библиобус је модерно возило опремљено са око 7.000 књига и другим библиотечким материјалима. Редовно библиотекари, уз помоћ овог возила, обилазе удаљене кориснике како би промовисали читање и омогућили лакши приступ књигама. Такође, они организују различите културне активности за децу и подржавају развој читалачких навика у целој општини. Библиобус је у власништву Библиотеке „Центар за културу Кладово” и возило је добијено донацијом, захваљујући дугогодишњем интеркултурном дијалогу са Републиком Француском.

Томе у прилог иде и то да су 2019. и 2020. године организована и два међународна фестивала библиобуса са пратећим стручним конференцијама, а са идејом да се током њих промовише рад мобилних библиотека и размене искуства са „путујућим” библиотекарима из Француске, Шпаније, Португалије, Холандије, Словеније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе, Северне Македоније, Бугарске, Румуније и из Србије. Покретна библиотека на подручју општине Кладово обилази Текију, Нови Сип, Давидовац, Костол, Велику Врбицу, Малу Врбицу, Ратково, Корбово, Вајугу, Милутиновац, Брзу Паланку и Подвршку.

Осим у Кладову у Србији постоје још три библиобуса односно покретне библиотеке, захваљујући којима књиге стижу до читалица и у удаљеним селима. А на првом Фестивалу библиобуса у Србији сва четири возила су се нашла на једном месту, библиобус из Пријепоља, Алексинца, Крушевца и Кладова. Циљ фестивала је да се библиобус као покретна библиотека представи широј јавности и самим тим да се истакне њихова важност и оправданост, а и да се подстакну други градови, да и они обезбеде библиобус за свој крај.⁴

Закључак

Мери Лемист Титкомб остаје важна фигура у историји библиотекарства и образовања, чије иновације и посвећеност читању и промоцији књига и данас инспиришу многе људе широм света. Њен рад уз помоћ библиомобила је пример који је остављен у наслеђе многим генерацијама библиотекара. То је својеврсна помоћ људима, односно средство и начин које омогућава да људи прошире своја знања, образују се тако што ће једноставније приступити књигама, без обзира на њихову географску удаљеност од већих библиотечких центара.

4 Events in Serbia, „Prvi Festival bibliobusa u Srbiji”, Events in Serbia, objavljeno 9. новембра 2023, <https://eventsinsrbia.com/prvi-festival-bibliobusa-u-srbiji/>.

Допринос Мери Лемист Титкомб библиотекарској професији и ширењу културе читања је огroman. Она је инспирисала генерације библиотекара и запослених у образовању да наставе са радом на промоцији читања и едукације, чак и у најудаљенијим деловима света. Данас, библиобус и сличне иницијативе које дају библиотекари и даље играју кључну улогу у достављању књига корисницима, а самим тим се утиче и на њихово целоживотно учење. То је пре свега намењено за оне становнике који немају могућност да користе услуге традиционалних библиотека. Мери Лемист Титкомб је тако постала прави узор у свету библиотекарства и образовања, а њен рад ће сигурно и даље инспирисати многе да на различите начине и у складу са актуелним тренутком буду прави мисионари библиотечно-информационе делатности.

Литература

1. Brown, Janice. "Librarian and innovator of the 'Bookmobile': farmington new hampshires Mary Lemist Titcomb (1857-1932)". *Cow Hampshire*, posted on March 28 2017. <https://www.cowhampshireblog.com/2017/03/28/librarian-and-innovator-of-the-bookmobile-farmington-new-hampshires-mary-lemist-titcomb-1857-1932/>.
2. Pen, Koni. „Istorija knjigomobila”, Laguna. Preuzeto 9. novembra 2023. <https://www.laguna.rs/laguna-bukmarker-istorija-knjigomobila-unos-20813.html>.
3. "Mary Lemist Titcomb 1857-1932". The Historical Marker Database. Revised on August 17, 2017. <https://www.hmdb.org/m.asp?m=107092>.
4. "Mary Titcomb: service through books" by Janice Formichella. *Recollections*. Published March 14th, 2022. <https://recollections.biz/blog/mary-titcomb-service-through-books/>.
5. Events in Serbia. „Prvi Festival bibliobusa u Srbiji”. *Events in Serbia*. Objavljeno 25. avgusta 2019. <https://eventsins Serbia.com/prvi-festival-bibliobusa-u-srbiji/>.
6. Baker, Shannon. "Mary Titcomb revolutionized the library. So we gave the library her trunk". *Washington County Historical Society*, Published May 8 2022. <https://www.heraldmailmedia.com/story/lifestyle/2022/05/08/mary-titcombs-trunk-home-library-she-helped-develop/9615992002/>.
7. Glenn, Sharliee. *Library on Wheels: Mary Lemist Titcomb and America's First Bookmobile*. New York: Harry N. Abrams, 2018.

MARY LEMIST TITCOMB: THE FIRST LIBRARIAN
OF THE MOBILE LIBRARY

Summary

Mary Lemist Titcomb designed the first bookmobile in the United States, becoming a pioneer in the field. She developed the first vehicle, called *Bookmobile* in 1905 in Washington, Maryland. Her innovative concept allowed users access to books and education in rural and remote areas. Mary Lemist Titcomb remains an inspiration to librarians worldwide using mobile libraries to reach those without easy access to traditional libraries. Her dedication to education and fostering reading culture is an exemplary enlightening mission she has left as a legacy for future generations.

Keywords: Mary Lemist Titcomb, traveling libraries, bookmobile

Oja Krinulović